Koca Râgıb Paşa
**(ö. 1177/1763)**

Osmanlı Sadrazamı, diplomat, kâtip, şair ve tarihçi

| | |
|---|---|
| **İsim** | Koca Râgıb Paşa |
| **Tam İsim** | Mehmed (Râgıb) |
| **Kısa Tanıtım** | Osmanlı Sadrazamı, diplomat, kâtip, şair ve tarihçi |
| **Yaşadığı Tarih** | Miladi: 1699 - 1763<br>Hicri: 1111 - 1177 |
| **Doğum Yeri** | İstanbul |
| **Ölüm Yeri** | İstanbul |
| **Hocaları** | Hoca Sâlih EfendiYûsuf Efendi |
| **Etkilendikleri** | Necâtî Bey<br>Nâbî<br>Nef'î<br>Şevket-i Buhari<br>Nedim<br>Fuzûlî |
| **Etkiledikleri** | Şeyh Galib<br>Nâmık Kemal<br>Leskofçalı Galip<br>Sümbülzâde Vehbî<br>Fıtnat Hanım<br>Çelebizâde Asım Efendi<br>Ziyâ Paşa<br>Yahya Kemal<br>Şinasi<br>Keçecizâde İzzet Molla |
| **İletişimde Bulunduğu İsimler** | Fıtnat Hanım, Haşmet, Çelebizâde Asım |
| **Bulunduğu Medreseler** | Ayasofya-i Kebîr Medresesi |
| **Ekolleri** | Edebiyat, Şiir, Siyaset, Tarih, Sebk-i Hindî |
| **Etkilendiği Ekoller** | Sebk-i Hindî |

**Hayatı**

1110/1698-99 yılında İstanbul'da doğan Koca Râgıb Paşa'nın asıl ismi Mehmed'dir. Babası Defterhâne-i Âmire kâtibi Şevki Mehmed Efendi'dir. Eğitim hayatı ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Kısmen babasının çalıştığı Defterhâne'de, kısmen de özel hocalardan dersler almak suretiyle kendi kendini yetiştirmiştir. Hoca Sâlih Efendi'den Farsça öğrenmiş, Ayasofya-i

Kebir Medresesi müderrislerinden Yûsuf Efendi'den sülüs ve nesih meşk etmiştir. Kitâbet, inşâ ve hesap ilimleri ile defter usullerini öğrendiği Defterhâne'de ilme ve öğrenmeye olan rağbeti ve tutkusu sebebiyle kendisine "Râgıb" mahlası verilmiştir. 1134/1721-22 senesinde başlayan Osmanlı-İran savaşında ele geçirilen yerlerin kaydedilmesi için 1135/1722-23 yılında bölgeye gönderilen Defterhâne görevlileri arasında yer almıştır. Bu görevle beraber Serasker Ârifî Ahmed Paşa'nın maiyetine girmiş ve onun mektupçuluğuna getirilmiştir. Revan fethi sonrasında umûr-ı mühimmede kitâbet görevine tayin edilmiştir (1137/1725). Köprülüzâde Abdullah Paşa, Bağdat Valisi Ahmed Paşa, Hekimoğlu Ali Paşa gibi seraskerlerin yanında kâtiplik, mektupçuluk, defter eminliği gibi görevler vesilesiyle doğu cephesini dolaşmıştır. Kısa bir müddet Revan defterdarlığı yapmıştır. 1141/1728-29 yılında İstanbul'a çağrılıp cizye muhasebeciliğine getirilmiştir. Benzeri vazifelerden sonra 1146/1733-34 yılında Bağdat'ın yedi ay süren kuşatmadan kurtarılmasındaki başarılarından ötürü maliye tezkireciliği ile görevlendirilmiştir.

Bir süre ordu defterdarlığı ve reîsül-küttâblık yaptıktan sonra 1149/1736'da cizye muhasebeciliği göreviyle Osmanlı-Rus savaşına katılmıştır. Ordu, İsakça çölüne yerleştiği bir zamanda gelen hatt-ı hümâyûnla İran ile barış görüşmelerine çağrılmış ve bu müzakerelerdeki başarısı takdir edilerek 1149/1737'de sadâret mektupçuluğu görevine layık görülmüştür. Reîsü'l-küttâb Mustafa Efendi gözetiminde Ruslarla yapılan müzakerelere delege olarak katılmış ve görüşmelerdeki başarısından dolayı kendisine şıkk-ı sânî pâyesi verilmiştir. 1744'te Mısır'a vali olmuş 1748'de nişancılık görevi için İstanbul'a çağrılmıştır. 1168/1755'te Halep valisi olmuş, 1171/1757'de Şam'a tayin edilmiştir. Daha göreve başlamadan yapılan bir divan toplantısında veziriazamlığa getirilmiş ve Sultan III. Osman'ın huzuruna çıkarak ondan sadâret mührünü almıştır. III. Mustafa döneminde de sadrazamlık vazifesini sürdürmüştür. Sadrazamlığı boyunca askerî, sosyal, siyasî ve ekonomik alanlarda; şehircilik, imar alanlarında birçok başarılı faaliyetlerde bulunmuş ve yeniliklere ön ayak olmuştur. Başta emri altında çalıştığı padişahlar olmak üzere başarılarını takdir eden birçok kişinin yanında, Ebû Kof Ahmed Ağa gibi onu çekemeyen ve ayağını kaydırmak isteyenler de vardı. Şiirlerindeki bir kısım yergi ve hicivlerin hedefi de muhtemelen bu kişilerdir. 1176/1763'te vefat eden Râgıb Paşa'nın cenaze namazı Fâtih Câmii'nde kılınmış ve ardından kütüphanesinin bahçesine defnedilmiştir.

**Öğretisi**

Eser yazacak kadar Arapça, Farsça ve Türkçe'ye hâkim olan Râgıb Paşa, kaynaklarda nüktedan, hoşsohbet, âlim, fâzıl, hüner sahibi bir şâir ve çok yönlü bir siyaset erbâbı olarak takdim edilir. Doğu'ya dair geniş vukûfiyeti yanında Avrupa'daki gelişmeleri de takip etmiş ve Avrupa'dan getirttiği bazı kitapları tercüme ettirmiştir. Bunlar arasında *İngiltere kavânîn-i bahriyyesi* gibi askerî ve teknik kitapların yanı sıra Grotius, Voltaire ve Newton gibi aydınların eserleri de vardır. Cifr, ebced ve nücûm ilimlerine de vâkıf olduğu söylenir. Görev yaptığı yerlerde âlim ve şâirlerin yanında mutasavvıflarla da ilişkiler kuran ve tasavvufî bir yönü

bulunan Râgıb Paşa Nakşibendîlik'ten icâzet sahibiydi. Laleli'de kendi adını taşıyan kütüphanesinde yüzlerce kitabı bulunmaktadır.

*Miyân-ı güft u gûda bed-meniş îhâm eder kubhun // Şecâ'at 'arz ederken merd-i kıbtî sirkatin söyler* (Yorulmaz, s. 104).

Bu beytin ikinci mısrasında olduğu gibi atasözü hükmüne geçmiş mısraların şâiri olan Râgıb Paşa, XVII. Yüzyıl Türk edebiyatında iyiden iyiye gün yüzüne çıkan ekol ve üsluplardan hikemî üsluba yakın durmaktadır. XVII. Yüzyıl'da Nâbî ile anılan bu ekolün XVIII. Yüzyıl'daki temsilcisi Koca Râgıb Paşa'dır. Şiirlerinde -aslında birçoğu klasik veya başka üslûpla anılan şairlerde de görülmesine rağmen artık Sebk-i Hindî'nin karakteristiği hâline gelen- çoklu duyulama, alışılmamış bağdaştırmalar, üçlü-dörtlü ve ayrıntı tasvir eden terkipler, muâdele/örnekleme kullanımı vb. Sebk-i Hindî tesirleri görülse de bunlar daha çok dil ve terkipler düzeyinde olup şiirlerinin baskın karakteri dışa, gözleme, tecrübeye dönük, nasihat ve hikmet içerikli olmasıdır. Bu nasihatlerin ve hikmetli kelâmın daha iyi anlaşılmasını sağlamak için irsâl-i mesel veya üslûb-ı muâdele tarzında, delil hükmünde mısralar söyleyerek muhatabı/okuyucuyu iknaya veya ilzama çalışması da şiirinin karakteristik özelliklerindendir. Bu mısralar berceste hüviyeti kazanarak dilden dile dolaşmış ve birçoğu günümüze kadar gelmiştir.

Koca Râgıb Paşa şâir ve şiire dair görüşlerini de şiirlerinde yer yer beyan etmiştir. Fakat eski şairlerin hemen hepsinde görüleceği üzere bu görüşler rasyonalist ve tahlilî değil, tekrar şiirsel bir tarzda dile getirilir ve bu yönüyle teoriden ziyade retorik olarak kalır. Semra Tunç (s. 204), Dîvân'ından hareketle Râgıb Paşa'nın şiirinin özelliklerini ve poetikasını maddeler hâlinde şu şekilde özetler:

· Şiiri alelade bir sözden farklı kılan şiirde olması gereken söyleyiş güzelliğidir. · Şiirde seçilen kelimeler mana ile uygunluk arz etmelidir. · Şiir söylemek için yetenek, bilgi ve birikim yanında zamana ihtiyaç vardır. · Şiirde hayâl zenginliği ve orijinalliği; şairde muhayyile gücü olması gerekir. · Şiir halis şarap gibi neşe vermeli ve kişide değişiklik yaratmalıdır. · Şiir gönül açıcı ve cezbedici olmalıdır. · Şiir marifettir, bilgi ister. · Şiir feyzin ürünüdür, ilham edilir. Bu ilhamın da muayyen yeri ve zamanı yoktur. · Şiirde rûhânî olmalıdır. Bilinen ve görülen şeylerin söylenmesi yerine mana âleminden haber vermelidir. · Şiir sihir gibidir. Kalem ise şairin elinde mucizeler yaratan araçtır. · Şiir hikmettir, hakikatten haber veren İlâhî bir ilhamdır. Şairse hakikati idrâk edebilen ve bu idrâkten zevk alma kabiliyeti olandır. · Şair kıvrak zekâlı olmalı, zihni "ayîne-i gîtî-nümâ – dünyayı gösteren ayna" gibi hakikati görmeli ve göstermelidir. · Şair "tab'-ı nâzik"tir. Yaradılışındaki nezaket, kıvraklık ve kılı kırk yaran hayâli sayesinde benzersiz inciler, yeni mazmunlar bulan ve hoş bir tarzda sunandır. · Şairler hissediş yönüyle de diğer insanlardan farklı ve üstündürler. · Söz (şiir) ülkesinin fatihi

kalemdir. Bu kalem de her şairim diyene teslim edilemez. · Şairde incelik, yetenek ve dikkat yanında himmet/gayret olmalıdır. · Şair söylenenleri tekrar ve taklit etmemeli, orijinal mazmunlar bulmalıdır. · Şairin sürekli yeni ve güzel şeyler söylemek için çaba sarf etmesi gerekir. · Şiir (söz), muhabbet fidanındaki filiz gibidir. Fitneden değil güzellikten, gerçek sevgiden dem vurmalıdır. · Şiirde kelimeler/sözcükler ceset, hayâl ve mana ise can/ruh gibidir. · Düşünce deniz gibidir. Denizde herkes inci ve cevher bulamayacağı gibi herkes de şiir söyleyemez.

**Öne Çıkan Eserleri**

- *Dîvân:* haz. Ömer Demirbağ, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van 1999.
- *Tahkîk ve Tevfîk:* haz. Ahmet Zeki İzgöer, Kitabevi, İstanbul 2003.
- *Münşeât-ı Râgıb.*
- *Sefînetü'r-Râgıb ve Defînetü'l-Metâlib*: Bulak Matbaası, Kahire 1282.
- *Aruz Risâles*i.

**Kaynakça**


- Ali Kemal, *Makaleler: Peyâm-ı Edebî'deki Dil ve Edebiyat Yazıları,* haz. Hülya Pala, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1997.
- Beyhan Kesik, "Koca Râgıb Paşa'nın Şiirlerinde Sebk-i Hindî Tesiri", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,* sy. 4/2 (2009), s. 150-169.
- Beyhan Kesik, "Koca Râgıb Paşa'nın Şiirlerinde Hikemî Tarz", *Ahmet Atilla Şentürk Armağan*ı, ed. Ahmet Kartal, Mehmet Mahur Tulum, Akademik Kitaplar Yayınları, İstanbul 2013.
- Hüseyin Yorulmaz*, Koca Râgıb Paşa,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- Mesut Aydıner, "Râgıb Paşa", *DİA*, c. 34.
- Mesut Aydıner, "Dönemin Kaynakları ve Arşiv Belgelerine Göre Koca Râgıb Mehmed Paşa'ya Dâir Bir Portre Denemesi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* sy. 25/4 (2016), s. 1-36.
- Ömer Demirbağ, "Koca Râgıp Paşa ve Dîvân-ı Râgıb", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van 1999.
- Semra Tunç, "Divanından Hareketle Koca Râgıb Paşa'nın Şiir Anlayışı", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* sy. 25/4 (2016), s. 195-206.

**Atıf Bilgisi**

Ömer Uyan. Koca Râgıb Paşa. İslam Düşünce Atlası, https://islamdusunceatlasi.org/koca-ragib-pasa/496

Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, ss.1173-1174, 2017

- **Yayın Türü:** Ansiklopedide Konu
- **Cilt numarası:** 3
- **Basım Tarihi:** 2017
- **Yayınevi:** Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları